

ΤΙΝΑ ΚΡΟΝΤΗΡΗ

Ο Σαίξπηρ, η Αναγέννηση κι εμείς, University Studio Press Θεσσαλονίκη 2002
(Σαιξπηρική Βιβλιοθήκη, Σειρά μελετών για τον Σαίξπηρ, το έργο του και
την εποχή της Αναγέννησης), σελ. 251, 21 εικ., ISBN 960-12-1135-7.

Η Σαιξπηρική Βιβλιοθήκη, που εγκαινιάστηκε το 2000, έχει σκοπό την υπεύθυνη ενημέρωση ενός ευρύτερου αναγνωστικού κοινού, ανήκει δηλαδή στο scientific transfer, τα μελετήματά της είναι γραμμένα σε απόλυτα κατανοητή γλώσσα και η ανάγνωση δεν προϋποθέτει ειδικές γνώσεις. Πρόκειται για τον εισαγωγικό τόμο της σειράς αυτής. Ο πρόλογος εξακριβώνει τους στόχους: «Ο εισαγωγικός αυτός τόμος παρέχει βασικά στοιχεία για τον Σαίξπηρ, τη θεατρική του τέχνη και την εποχή της Αναγέννησης στην οποία έζησε. Δεν είναι όμως απλώς ενημερωτικός. Παίρνει θέση πάνω σε καίρια ζητήματα που απασχολούν τη διεθνή σαιξπηρική βιβλιογραφία - πολιτική ιδεολογία, λογοκρισία, κοινωνικές διακρίσεις, ουμανισμός, διαφοροποίηση των φύλων, αυθεντικό κείμενο και άλλα. Επίσης το βιβλίο αυτό, τόσο μέσα από τον τίτλο του όσο και μέσα από το περιεχόμενό του, φιλοδοξεί να μας προβληματίσει και ως προς τη δική μας σχέση με τον Σαίξπηρ. Υπονοεί ότι ο τρόπος θεώρησης μιας χρονικά απομακρυσμένης ιστορικής στιγμής (και των δημιουργημάτων της) αλλάζει από εποχή σε εποχή. Δεν έχουμε πρόσβαση σε καμία απόλυτη αλήθεια, όπως δεν είχαν άλλοι πριν από μας. Ζούμε στον 21^ο αιώνα και κουβαλάμε ορισμένες πολιτισμικές αποσκευές. Μπορούμε να δούμε τον Σαίξπηρ και την εποχή του μόνο μέσα από την ιδιαίτερη πολιτισμική μας ταυτότητα και θεωρητική σκοπιά, μέσα από το ιστορικό μας πρίσμα» (σ. 9). Αυτό ακούγεται πολύ ενδιαφέρον. Η Τίνα Κροντήρη έχει παρουσιάσει έως τώρα δύο μονογραφίες: *Oppositional Voices. Women as Writers and Translators of Literature in the English Renaissance*, London 1992 (1997) και *Women and/in the Renaissance*, Θεσσαλονίκη 2000. Η συγγρ. φαίνεται λοιπόν άριστα προετοιμασμένη για το εγχείρημα. Ως προς την απροβληματίστη χρήση του όρου «Αναγέννηση» για την εποχή του Σαίξπηρ, και για το ίδιο το έργο του, όπου εντοπίζονται και στοιχεία του Μπαρόκ και του Μανιερισμού, μπορεί να παρατηρηθεί, πως σ' ένα βιβλίο τέτοιας υφής ίσως να είναι μια σοφή λύση να μείνει κανείς σ' έναν καθιερωμένο υφολογικό και περιοδολογικό όρο, όπως Renaissance, για να αποφευχθεί η σύγχυση, αν και για πραγματική «Αναγέννηση» είναι λίγο αργά, όπως άλλωστε και για τον σύγχρονο με τον Σαίξπηρ Χορτάση και το Κρητικό θέατρο (για τον προβληματισμό βλ. Β. Πούγνερ: «Το Κρητικό θέατρο στα ευρωπαϊκά και συμφραζόμενα», στον τόμο: *Φαινόμενα και Νοούμενα*, Αθήνα 1999, σσ. 91-114 και του ίδιου, «Μπαρόκ και Ροκοκό ως υφολογικές έννοιες στην ελληνική προεπαναστατική δραματουργία», στον τόμο: *Πορείες και σταθμοί*, Αθήνα 2005, σσ. 13-39).

Η ανάγνωση του βιβλίου διακόπτεται ευχάριστα από τη σοφά ζυγισμένη εικονογραφία, που σχετίζεται άμεσα με το περιεχόμενο. Σε κάθε κεφάλαιο ακολουθεί μια αυστηρά επιλεγμένη βιβλιογραφία. Το πρώτο μέρος εστιάζεται στον ίδιο τον Σαίξπηρ και την εποχή του: 1) «Ζωή και καριέρα» (σσ. 13 εξ.), 2) «Παραγωγή, επιρροές, προβληματισμοί» (σσ. 31 εξ.), 3) «Η τύχη του σαιξπηρικού κειμένου» (σσ. 57 εξ.) – εδώ συζητιέται το θέμα, γιατί δεν έχουμε αποδεδειγμένα αυθεντικά κείμενα των έργων του: η πορεία του χειρογράφου - καθαρογράφηση από επαγγελματίες γραφείς (αλλαγές σε στίξη και ορθογραφία, λάθη και αβλεψίες), φτάνει στον υποβολέα και το θιασάρχη, φτάνει τελικά και στη λογοκρισία, και από κει στον τυπογράφο, όπου υπάρχει άλλη διαδικασία φθοράς: στην περίπτωση του Σαίξπηρ τα φθηνά quarto και το επίσημο folio, που καταρτίζεται όμως μόλις το 1623· έτσι εξηγούνται σημαντικές διαφορές και αποκλίσεις από έκδοση σε έκδοση. Ακολουθεί: 4) «Η σαιξπηρική σκηνή»

(σσ. 69 εξ.), 5) «Εχθροί και φίλοι του θεάτρου» (σσ. 93 εξ.), 6) «Ανταγωνιστές του Σαίξπηρ» (σσ. 103 εξ.). Ήδη όταν φτάσει κανείς στην ανάγνωση ως εδώ, έχει πειστεί απόλυτα για τη χρησιμότητα και επιτυχία του βιβλίου αυτού: διαβάζεται πολύ ευχάριστα, χωρίς το κείμενο να χάνει προς στιγμή την επιστημονικότητά του και ο αναγνώστης την εντύπωση, πως αυτά που διαβάζει βασίζονται σε μια ευρύτατη βιβλιογραφία. Το δεύτερο μέρος ανοίγει τον ορίζοντα της αφήγησης στο ευρύτερο πεδίο της Αγγλικής Αναγέννησης, όπως αντικαθρεφτίζεται στο σαιξπηρικό έργο: 7) «Μοναρχία, θρησκευτική μεταρρύθμιση και πολιτική» (σσ. 125 εξ.), 8) «Ιδεολογία και πολιτική» (σσ. 145 εξ.), 9) «Κοινωνικές διακρίσεις, αναταραχές και ανακαλύψεις» (σσ. 153 εξ.), 10) «Οικογένεια και διαφοροποίηση των φύλων» (σσ. 167 εξ.), 11) «Ουμανισμός» (σσ. 185 εξ.). Και το τρίτο μέρος ανοίγει τον ορίζοντα των αναζητήσεων ακόμα περισσότερο, φτάνει στην εικόνα του Σαίξπηρ στον σημερινό κόσμο: 12) «Η αναζήτηση του 'αυθεντικού' Σαίξπηρ» (σσ. 207 εξ., τα προβλήματα της παράδοσης των κειμένων και οι διαφορές ανάμεσα στις εκδόσεις – χειρόγραφα δεν υπάρχουν), 13) «Σύγχρονες ερμηνευτικές προσεγγίσεις» (σσ. 221 εξ., από τους Σαιξπηρολόγους του αγγλόφωνου χώρου, μάταια θα ψάξει κανείς τον Jan Kott), και 14) «Ο Σαίξπηρ στη θεατρική σκηνή και στην οθόνη» (σσ. 231 εξ.), που περιορίζεται επίσης σχεδόν αποκλειστικά στην αγγλική θεατρική ιστορία. Κάποιο ευρητήριο θα ήταν χρήσιμο.

Πρόκειται για ένα εγχειρίδιο εξαιρετικής ποιότητας, χρήσιμο για την πανεπιστημιακή διδασκαλία αλλά και κατάλληλο για ένα ευρύτερο αναγνωστικό κοινό. Αποτελεί άλλη μια ένδειξη, πως το scientific transfer πρέπει να γίνει από τους ίδιους τους επιστήμονες και τους ειδικούς, όχι από δημοσιογράφους και λογής «λόγιους», και ότι εκείνοι είναι και ικανοί, αν θέλουν, να το πράξουν.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

GEORGES MONGRÉDIEN

Η καθημερινή ζωή των ηθοποιών την εποχή του Μολιέρου, τρίτη έκδοση, εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 2005, σελ. 336, ISBN 960-206-410-2.

Πρόκειται για την τρίτη έκδοση της ελληνικής μετάφρασης (1977, 2001), της Λήδας Παλάντιου, της γαλλικής μονογραφίας *La vie quotidienne des comédiens au temps de Molière*, Hachette, Paris 1982 του γνωστού Γάλλου μεσαιωνολόγου Mongrédien, που έχει αφήσει κάμποσες μονογραφίες για τον Μολιέρο και το 17^ο αιώνα και ίδρυσε το 1949 την Εταιρία Μελετών του 17^{ου} αιώνα. Ένα βιβλίο για τον καθημερινό βίο των ηθοποιών στην εποχή όπου οι περιφερόμενοι θίασοι βρίσκουν σιγά σιγά μόνιμη στέγη στο Παρίσι του Λουδοβίκου του ΙΔ', είναι από τη φύση του ένα δύσκολο εγχείρημα και η μετάφρασή του ένα ευπρόσδεκτο εγχείρημα. Από την εποχή του δικού μου άρθρου, «Ο Μολιέρος και το γαλλικό θέατρο της εποχής του», στον τόμο: *Ευρωπαϊκή Θεατρολογία*, Αθήνα 1984, σσ. 159-180 δεν έχει προστεθεί τίποτε αξιολογικό για την περίπλοκη κατάσταση της θεατρικής ζωής στο Παρίσι του 17^{ου} αιώνα, που οδηγεί στην ίδρυση της Comédie française και στην επικράτηση της γαλλικής όπερας, αν εξαιρέσουμε το τομίδιο του Πλάτωνα Μαυρομούστακου, *Μολιέρους, Εισαγωγή – Χρονολόγιο* (Jean Baptiste Roquelin 1622-1673), Αθήνα 2002, σελ. 100, κι έτσι ξεκινάει κανείς το διάβασμα με αισθήματα περιέργειας και ευγνωμοσύνης. Δυστυχώς ήδη στον πρώ-